

Η Κύπρος στην Επανάσταση του 1821

(της Χρυστάλλας Παραγιουδάκη)¹

Η συμμετοχή των Ελλήνων της Κύπρου στους εθνικούς αγώνες της μητέρας πατρίδας είναι αυτονόητη, αναμφισβήτητη και διαχρονική.

Αρχικά, αιώνες πριν την Επανάσταση, άρχισε να καταβάλλεται ο φόρος αίματος των Ελληνοκυπρίων. Το 1570, 100.000 τουρκικού στρατού εισβάλλουν στην Κύπρο και επιδίδονται σε σφαγές και λεηλασίες. Προκειμένου να μην πέσουν στα χέρια των Τούρκων, μητέρες σφάζουν οι ίδιες τα παιδιά τους και άλλες μαζί με τις θυγατέρες τους επιλέγουν να σκοτωθούν πηδώντας από γκρεμούς. Σε 20.000 υπολογίζονται τα θύματα και σε 2.000 οι απαχθέντες δούλοι κατά την τότε τουρκική θηριωδία. Και στο αμπάρι της γαλέρας που με εκατοντάδες κορίτσια, προορίζονταν για τα σκλαβοπάζαρα και τα χαρέμια της Ανατολής, η ηρωική Μαρία η Συγκλητική, εισδύει στο χώρο της πυριτιδαποθήκης, βάζει φωτιά, ανατινάζοντας το πλοίο. Με το ολοκαύτωμα αυτό απέφυγαν οι κόρες της Κύπρου την ντροπή, αλλά και έκαναν την μικρή τους πατρίδα υπερήφανη.

Από τότε μέχρι το ξέσπασμα του 1821, υπήρξαν απόπειρες ξεσηκωμού στην Κύπρο, οι οποίες καταπνίγονταν βίαια από τους Τούρκους.

Ο ρόλος των Ελληνοκυπρίων γίνεται εντονότερος από την προεπαναστατική περίοδο. Ανάμεσα στους σημαντικότερους συντρόφους του Ρήγα, ήταν ο εκ Λευκωσίας λόγιος Ιωάννης Καρατζάς, που τον ακολούθησε στη θυσία (Βελιγράδι 1798). Πολλοί Κύπριοι εντάχθηκαν στη Φιλική Εταιρεία και συμμετείχαν στην Επανάσταση. Την αποστολή για τη μύηση των ιεραρχών και των προκρίτων της Κύπρου ανέλαβε ο εκ Μετσόβου Δημήτριος Ύπατρος, ο οποίος πήρε ξεκάθαρες εγγυήσεις για την οικονομική ενίσχυση του αγώνα και δη από τον ίδιο τον Αρχιεπίσκοπο Κυπριανό, ο οποίος είχε μνηθεί στη Φιλική Εταιρεία. Επέσπευσε μάλιστα την υλοποίηση των υποσχέσεων του, κατόπιν επιστολής του Αλέξανδρου Υψηλάντη δια του Φιλικού Αντώνιου Πελοπίδα, γιατί «η έναρξη του σχολείου της Πελοποννήσου εγγίζει» (συνθηματικό για να μην προδοθεί η φιλική εταιρεία).

Η υπόσχεση του Κυπριανού έγινε πράξη το 1821, όταν ο ναύαρχος Κανάρης με τα καράβια του έφτασε στην Κύπρο για να τα φορτώσει με προμήθειες για τους επαναστατημένους Έλληνες. Μαζί του πήρε και χρήματα, όπως και Κύπριους εθελοντές, που ήθελαν να ενισχύσουν τον αγώνα για την απελευθέρωση με το μεγαλύτερο μέρος των οποίων να προέρχονται από την εκκλησία της Κύπρου η οποία έδωσε μέχρι και ιερά κειμήλια διότι όπως είπε ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός «δεν υπάρχει τίποτα πιο ιερό από την Πατρίδα». Υπάρχουν καταγεγραμμένα επίσης κατά τη διάρκεια της Επανάστασης δρομολόγια ελληνικών πλοίων από και προς την Κύπρο, όπου φορτώνονταν με αναγκαίες προμήθειες και χρήματα.

Επισημαίνεται ότι στο Άρθρο 15 του επίσημου Γενικού Σχεδίου της Φιλικής Εταιρείας, είχε αποφασισθεί, οι Κύπριοι να περιοριστούν κυρίως σε

υλική και χρηματική συνδρομή και να μην κηρυχθεί επανάσταση επί κυπριακού εδάφους. Η έντονη παρουσία τουρκικών στρατιωτικών δυνάμεων και η εγγύτητα των μικρασιατικών ακτών θα διευκόλυνε τους Τούρκους στην εξολόθρευση των Ελλήνων του νησιού.

Ωστόσο η έναρξη των ένοπλων συγκρούσεων βρήκε και Κύπριους εθελοντές να πολεμούν με τον Ιερό Λόχο στο πλευρό του Αλέξανδρου Υψηλάντη. Λίγο αργότερα ο εκ Κύπρου Ζήνων Αγγελής έπεσε νεκρός μαζί με τον Γιωργάκη Ολύμπιο, στην πολιορκία της Μονής Σέκου, στη Μολδαβία.

Είναι γνωστή η δράση της «Φάλαγγας των Κυπρίων» στην Ελληνική Επανάσταση, με επικεφαλής τον Χατζηπέτρο, που πολέμησαν με γενναιότητα στις διάφορες μάχες. Είχαν και δική τους σημαία, που εκτίθεται σήμερα στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο. «ΣΗΜΕΑ ΕΛΛΗΝΗΚΙ ΠΑΤΡΗΣ ΚΗΠΡΟΥ»

Ο συνολικός αριθμός των Κυπρίων αγωνιστών που πολέμησαν στην Ελλάδα κατά την περίοδο της Επανάστασης υπολογίζεται στους 1.000. Από πηγές της εποχής προκύπτει ότι 150 Κύπριοι έχασαν τη ζωή τους στη μάχη των Αθηνών και άλλοι μεταξύ των νεκρών της εξόδου του Μεσολογγίου. Στην Ιερά Πόλη του Μεσολογγίου υπάρχει ένα μνημείο, αφιερωμένους στους Κύπριους πεσόντες.

Παράλληλα τη δράση των εκ Κύπρου αγωνιστών βεβαιώνουν τα πιστοποιητικά, που εξέδωσαν μετά τη λήξη του αγώνα ξακουστοί οπλαρχηγοί της Επανάστασης, όπως ο Πετρόμπεης, ο Νικηταράς, ο Κολοκοτρώνης, ο Μακρυγιάννης κ.α

Όταν αργότερα, ο Άγγλος διπλωμάτης Γουίλμοτ-Χόρτον, ερώτησε τον Καποδίστρια «Ποία όρια εκτάσεως χωρογραφικής αξιοί η Ελλάς;», ο Καποδίστριας απάντησε: **«τα όρια ταύτα από του 1821 καθορίζονται υπό του αίματος του εκχυθέντος εις τα σφαγεία των Κυδωνιών, της Κύπρου, της Χίου, της Κρήτης, των Ψαρών και του Μεσολογγίου και εις τους πολλούς κατά γην και κατά θάλασσαν αγώνας, δια των οποίων εδοξάσθη το ανδρείον τούτο έθνος.....»**

Παρόλο που η Φιλική Εταιρεία δεν ενεθάρρυνε επιχειρήσεις εντός του κυπριακού εδάφους εναντίον των Τούρκων, λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών που αναφέρθησαν, όμως υπήρχε μια υπόγεια κινητικότητα για εξέγερση, (που δεν άργησε να γίνει αντιληπτή) με αποτέλεσμα την λήψη δραστικών μέτρων από τις Τουρκικές αρχές.

Ο διοικητής της Κύπρου Κιουτσούκ Μεχμέτ διέταξε αφοπλισμό όλων των Ελλήνων της Κύπρου και εισηγήθηκε στο σουλτάνο τη θανατική καταδίκη 486 κληρικών και λαϊκών, οι οποίοι απειλούσαν, όπως έλεγε, την τουρκική κυριαρχία στη νήσο. Η Υψηλή Πύλη ενέκρινε την πρόταση και η εκτέλεση του εγκλήματος άρχισε στις 9 Ιουλίου του 1821. **Πρώτος εκτελέστηκε δι' απαγχονισμού ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός.** Οι υπόλοιποι εκτελέστηκαν με καρατόμηση (θάνατος που εθεωρείτο ατιμωτικός). Οι εκτελέσεις συνεχίζονταν – μέχρι 2.000 άτομα αναφέρονται τα θύματα. Προσπάθησε έτσι η τουρκική διοίκηση να αποκόψει τη συνεργασία της Κύπρου με τους επανα-

στάτες, και κατάφερε να αποκεφαλίσει τους Ελληνοκύπριους από την πνευματική τους ηγεσία και με δόλιο τρόπο να καρπωθεί τις περιουσίες τους. Τα γεγονότα αυτά λύπησαν ακόμη και τους Τουρκοκύπριους και τρομοκράτησαν τόσο τον ελληνικό πληθυσμό, ώστε πολλοί κατέφυγαν στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες της Ευρώπης.

Η φρίκη αυτή ενέπνευσε τον ποιητή Βασίλη Μιχαηλίδη να γράψει ένα από τα ωραιότερα πατριωτικά ποιήματα της νεοελληνικής ποίησης. Το ποίημα γραμμένο το 1895, περιγράφει την προετοιμασία του εγκλήματος, τις συλλήψεις, τον πειρασμό της αιμωτικής σωτηρίας, τις εκτελέσεις: Προβάλλεται η συμμετοχή των Κυπρίων στον αγώνα του 1821 και το τίμημα που πλήρωσαν κι αυτοί στο βωμό της ελευθερίας του Έθνους. Ο ποιητής μετουσιώνοντας το τοπικό σε πανελλήνιο, έδωσε τελικά μια επική σε μέγεθος και σε ύφος σύνθεση, ένα ολόθερμο ύμνο του απανταχού και παντοτινού ελληνισμού, όπως φαίνεται στο απόσπασμα:

*«Η Ρωμιοσύνη εν φυλή συνόκαιρη (συνομήλικη) του κόσμου
Κανένas δεν εβρέθηκε για να την ιξηλείψει
Κανένas, γιατί σκέπει την που τά' ψη (από τα ύψη) ο θεός μου.
Η Ρωμιοσύνη εν να χαθεί, όντας ο κόσμος λείπει».*

Παρά τα αδίστακτα σχέδια της τουρκικής διοίκησης, η προσφορά της Κύπρου στην Επανάσταση πραγματοποιήθηκε, όχι πια με υλικές εισφορές, αλλά με έμπυχο υλικό. Όσοι κατέφυγαν στην Ελλάδα, λόγω των αιματηρών γεγονότων της 9^{ης} Ιουλίου, πύκνωσαν τις στρατιές των αγωνιστών, μαζί με άλλους συντοπίτες τους που κατέφτασαν ειδικά, για να πολεμήσουν στον Αγώνα.

Συγχρόνως η Κύπρος αγωνιζόταν και για τη δική της χειραφέτηση και ενσωμάτωση στην ελληνική επικράτεια. Από τον Απρίλιο του 1821 ο Αρχιμανδρίτης Θεόφιλος Θησεύς επιχείρησε να παρακινήσει τους Έλληνες του νησιού σε επανάσταση, διοχετεύοντας επιστολές και προκηρύξεις. Η προσπάθεια αυτή δεν πέτυχε, γιατί μέρος των προκηρύξεων έπεσε στα χέρια των Τούρκων.

Παρά το ότι ο Καποδίστριας συμπεριέλαβε την Κύπρο στις εθνικές διεκδικήσεις, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, δεν περιελήφθη ποτέ στο Ελληνικό κράτος. Το όνειρο αυτό εγκλωβίστηκε σε συμφέροντα και διπλωματικούς δαιδάλους. Ωστόσο, οι Κύπριοι δεν έπαυσαν ποτέ μέχρι και σήμερα να συμμετέχουν στους αγώνες του Ελληνισμού για ελευθερία.

---

¹ Η Χρυστάλλα Παραγιουδάκη είναι καθηγήτρια φιλόλογος και Πρόεδρος προσωρινού ΔΣ του Συλλόγου Φίλων Στρατιωτικού Μουσείου Χρωμοναστηρίου